

4.7. Η ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Πραγματικότητες του κόσμου με αντιθετικό χαρακτήρα

Όλες και όλοι ας σκεφτούμε και ας καταγράψουμε πραγματικότητες του κόσμου, στον χώρο ή στον χρόνο, που έχουν αντιθετικό χαρακτήρα (καταστάσεις, συναισθήματα, ενέργειες κ.ά.).

Το Γιν και το Γιανγκ και οι συνδυασμοί του.

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκείματα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σ. 292.

Βασικές διδασκαλίες του Ταοϊσμού

Ας μελετήσουμε σε δυάδες ή σε ομάδες το κείμενο για τον Ταοϊσμό. Στη συνέχεια ας πάρουμε θέση, ξεκινώντας όσα έχουμε να πούμε λέγοντας: *Επ' αυτού θα είχα να πω...*

Το θέμα συζήτησης είναι: *«Ο άνθρωπος πρέπει να συμμορφώνεται με την ορισμένη λειτουργία και δομή του κόσμου, αλλιώς η φύση αντιδρά επικίνδυνα».*

Προσοχή! Για να ξεκινήσουμε την τοποθέτησή μας με τη φράση *«Επ' αυτού θα είχα να πω»*, θα πρέπει να έχουμε ακούσει τις τοποθετήσεις των άλλων.

Το Ντάο (διπολισμός γιν-γιανγκ) – Φιλοσοφικός και θρησκευτικός Ταοϊσμός

Ο διπολισμός, δηλαδή η ιδέα ότι όλα τα όντα μπορούν να αναχθούν σε δύο στοιχεία ή κοσμικές αρχές, έγινε γνωστός με τα ονόματα Γιν και Γιανγκ. Τα πάντα υπάρχουν από δύο, είτε στον χώρο (αρσενικό-θηλυκό, ουρανός-γη, υγρό-ξηρό, σκληρό-μαλακό, βία-μη βία, υποχωρητικότητα-αντίσταση κ.ο.κ.), είτε στον χρόνο (νύχτα-μέρα, καλοκαίρι-χειμώνας, γέμιση-χάση της σελήνης κ.ο.κ.). Ο χρονικός διπολισμός και η αδιάκοπη, περιοδική κίνηση που τον διακρίνει, από το Γιν στο Γιανγκ, έχει αποδοθεί με τον γνωστό κύκλο που περιέχει στις δύο αρχές σε άσπρο και μαύρο να κινούνται εναλλασσόμενες. Η βασική, ορισμένη λειτουργία και δομή του κόσμου ονομάστηκε Ντάο [= (ορισμένος) Δρόμος]. Την εμφάνιση της ιδέας του Ντάο συνόδεψε από την αρχή η ιδέα ότι ο άνθρωπος πρέπει να συμμορφώνεται ή να εναρμονίζεται με αυτό, αλλιώς η φύση αντιδρά επικίνδυνα για τον άνθρωπο. Αυτή υπήρξε η βασική αντίληψη του ορθώς ζην σε όλη τη διάρκεια της κινεζικής ιστορίας.

Ο Ταοϊσμός διακρίνεται σε «φιλοσοφικό» και «θρησκευτικό». Ο φιλοσοφικός Ταοϊσμός είναι μια βιοθεωρία που περιγράφηκε πρώτα στη συλλογή που είναι γνωστή με το όνομα Ντάο ντε Τζιγκ (=Το Ντάο και η δύναμή του), που αποδίδεται παραδοσιακά στον Λάο Τσε. Κύρια αρχή του είναι ότι από τις δύο αρχές, το Γιν και το Γιανγκ, το Γιν είναι ανώτερο και τελικά νικάει το Γιανγκ. Γι' αυτό και συνιστά την υιοθέτηση συμπεριφορών τύπου Γιν στη ζωή, ώστε αυτή να γίνει καλύτερη, ασφαλέστερη, ευτυχέστερη και πιο μακροχρόνια.

Ο θρησκευτικός Ταοϊσμός αποτελείται από ποικίλες παραδόσεις, που αναπτύχθηκαν γύρω από τη λατρεία διάφορων πνευματικών όντων. Έτσι, ως προς το μεγαλύτερο μέρος του είναι ένας πολυθεϊσμός, που αποτελείται από τη λατρεία τέτοιων όντων. Σε αυτά περιλαμβάνονται θεότητες, όπως ο «Αυτοκράτορας από Νεφρίτη» (θεός του ουρανού, κορυφαία θεότητα), ο θεοποιημένος Λάο Τσε αλλά και άλλοι, τους οποίους έχει πάρει από τον Βουδισμό, από τοπικές λατρείες κ.λπ. Περιέχει όμως και

πολλά άλλα πράγματα, κυρίως μεθόδους για μακροζωία (και συνεπώς και για υγιεινή) ή αθανασία. Εξορκισμοί κακών πνευμάτων, σαμανισμός, τελετές για να πάνε καλά οι καλλιέργειες ή ευχαριστήριες για την καλή σοδειά, καθώς και διάφορα άλλα αποτελούν επίσης μέρος αυτής της θρησκείας.

Παπαλεξανδρόπουλος Στυλιανός, 2019, ΕΚΠΑ.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Κομφουκιανισμού

Ας επεξεργαστούμε ένα κείμενο για τον Κομφουκιανισμό, καταγράφοντας τη δική μας θέση πάνω στις εξής προτάσεις: «Υστερα από όσα διάβασα για τον Κομφουκιανισμό: α) κατάλαβα περισσότερο ότι..., β) ένιωσα έκπληξη όταν..., γ) θα ήθελα να ήξερα για ποιο λόγο... Οι απαντήσεις μας θα διαβαστούν στην ολομέλεια και θα τις συζητήσουμε.

Ο Κομφούκιος και η διδασκαλία του

Ο Κομφουκιανισμός είναι ένα ηθικοκοινωνικό σύστημα, που έχει ως σκοπό τη δημιουργία του ιδανικού ανθρώπου και της ιδανικής κοινωνίας. Στις απωανατολικές κοινωνίες καλύπτει το τμήμα της ηθικής, των κοινωνικών σχέσεων, της συμβίωσης. Ωστόσο, έχει και κάποιες θρησκευτικές όψεις, εφόσον έχει ναούς για τα πνεύματα του Κομφούκιου ή των μεγάλων κομφουκιανών δασκάλων. Επίσης έχει ναούς για τον Ουρανό (προσωποποιημένο), που ήταν η κύρια θεότητα της εποχής που έζησε ο Κομφούκιος, και από τον οποίο αυτός θεωρούσε ότι πήρε την αποστολή να αναμορφώσει την τότε κοινωνία με βάση κάποιες αρχές. Αυτές οι αρχές στον Κομφούκιο αφορούν κοινωνικές αρετές (σεβασμός στον ανώτερο ή γεροντότερο, πειθαρχία στους ίδιους, εντιμότητα, λιτότητα στο ντύσιμο και την κατοικία, αυτάρκεια, φιλαλήθεια, αυταπάρνηση, φροντίδα για τους άλλους κ.ο.κ.), τις οποίες καλλιεργώντας γίνεται κάποιος ο ιδανικός ή ο «ανώτερος άνθρωπος».

Βαθμιαία ο Κομφουκιανισμός, εκτός από αυτό, πήρε μια συνολική κοινωνική διάσταση με κύριες αρχές α) ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν κάποιο ρόλο μέσα σε μια οικογένεια και, κατ' επέκταση, σε μια κοινωνία διαστρωματωμένη κάθετα και ιεραρχικά. Οι ρόλοι έχουν κάποια ιδιαίτερα, ορισμένα χαρακτηριστικά, και οι φορείς τους (π.χ. ο μεγάλος αδελφός προς τους μικρότερους, οι γυναίκες προς τους άντρες, οι γιοι προς τους γονείς κ.τ.λ.) πρέπει να φέρονται και να λειτουργούν σύμφωνα με αυτά. Συχνά αυτά τα χαρακτηριστικά αντανακλούν τη δομή τού κόσμου (το Ντάο). Π.χ. ο ουρανός είναι πάνω και η γη κάτω – η αντανάκλαση στην οικογένεια είναι ότι ο πατέρας είναι ανώτερος και η μητέρα κατώτερη κ.ο.κ. Αυτές οι σχέσεις ισχύουν και για το κράτος, εφόσον ο αυτοκράτορας είναι πατέρας όλου τού έθνους και αυτό είναι σαν μια εκτεταμένη οικογένεια. Ο Κομφουκιανισμός κυριάρχησε σ' όλη την Άπω Ανατολή (Κορέα, Ιαπωνία – στους γνωστούς σαμουράι) και διαπότησε τον τρόπο συμβίωσης αλλά και την ιδέα για τον ιδανικό άνθρωπο. Πάντως, επειδή καταλήγει σε μια κοινωνία άκαμπτων, συχνά, ρόλων ή καθηκόντων, έχει προσδώσει στις κοινωνίες αυτών των χωρών έναν δεοντολογικό χαρακτήρα.

Παπαλεξανδρόπουλος Στυλιανός, 2019, ΕΚΠΑ.

Έκφραση των βασικών διδασκαλιών της θρησκείας και της φιλοσοφίας των Κινέζων

Ας παίξουμε ένα παιχνίδι γρίφων. Με βάση όσα μάθαμε, ας δημιουργήσουμε ο καθένας και η καθεμία τρεις γρίφους/ερωτήσεις, που θα έχουν τη λύση τους σε κάποιες από τις διδασκαλίες του Ταοϊσμού ή του Κομφουκιανισμού, προσδιορίζοντας κάποια από τα κύρια χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα.

Στη συνέχεια, ο καθένας και η καθεμία θα πάρει τους γρίφους/ερωτήσεις που κάποιος άλλος/άλλη έχει δημιουργήσει, προσπαθώντας να δώσει απαντήσεις. Στο τέλος, κατόπιν αιτιολόγησης, θα επιλέξουμε τους πιο εύστοχους και πιο αποτελεσματικούς από αυτούς.

Κοινή και λαϊκή κινεζική θρησκεία στη σύγχρονη εποχή

Η ιδέα ότι με τον θάνατο ο άνθρωπος μεταποιείται σε ένα ανώτερης τάξεως ον, που αποκτά υπερφυσικές δυνατότητες που του επιτρέπουν να κάνει καλό ή κακό στους ζωντανούς οδήγησε στη λατρεία αυτών των όντων, μάλιστα εκείνων που ανήκουν στην οικογένεια, δηλαδή των προγονικών πνευμάτων. Η προγονολατρία υπάρχει στην Κίνα από την αυγή της ιστορίας της. Σήμερα αποτελεί το κυριότερο τμήμα της λατρείας θείων όντων διαφόρων προελεύσεων, που με τη σειρά της αποτελεί το κύριο τμήμα της θρησκείας ενός μέσου Κινέζου (κοινή θρησκεία). Η προγονολατρία είναι οικογενειακή θρησκεία. Παραδοσιακά κάθε σπίτι είχε τον προγονολατρικό βωμό, όπου οι φωτογραφίες ή τα πλακίδια με τα ονόματα των προγόνων, μπροστά στα οποία τοποθετούνται κεριά, λιβάνι, προσφορές κ.λπ. Στα προγονικά πνεύματα επαφίενται οι ελπίδες για την ευζωία της οικογένειας, εφόσον αυτά θεωρούνται ακόμα μέλη της που, φυσιολογικά, φροντίζουν γι' αυτήν. Ανέκαθεν την επικοινωνία με τα προγονικά πνεύματα επιτελούσαν άτομα ικανά να περιπέσουν σε έκσταση και μέσω αυτής να μεταβούν στον κόσμο των πνευμάτων ή να καταληφθούν από αυτά (σαμάνοι).

Σήμερα στην Κίνα, παρά τους αρκετούς περιορισμούς που υπάρχουν, η θρησκεία γνωρίζει μια αναβίωση. Η μεγάλη πλειονότητα του λαού δεν ανήκει κατ' αποκλειστικότητα σε μία από τις πέντε επίσημες θρησκείες της Κίνας (Βουδισμός, Ταοϊσμός, Προτεσταντικός και Ρωμαιοκαθολικός Χριστιανισμός και Ισλάμ), αλλά, ανάλογα με τις ανάγκες χρησιμοποιούν στοιχεία, κυρίως θεότητες, αλλά και άλλα, ποικίλων προελεύσεων: Βούδες και μποντισάτβες από τον Βουδισμό, θεότητες από τον Ταοϊσμό, θεοποιημένους ανθρώπους (που διακρίθηκαν στη ζωή για κάτι και μετά θάνατον αποθεώθηκαν) από τις τοπικές λατρείες και, βέβαια, κυρίως, τα πνεύματα των οικογενειακών προγόνων. Όλοι αυτοί, όπως συμβαίνει στα πολυθεϊστικά συστήματα, διευθύνουν ένα ορισμένο πεδίο της πραγματικότητας, π.χ. τον πόλεμο, τη γονιμότητα, τις αρρώστιες κ.λπ. Λαϊκή θρησκεία ονομάζεται το σύνολο των τοπικών λατρειών, που περιστρέφονται γύρω από τοπικούς ήρωες (οι οποίοι καμιά φορά έχουν αποκτήσει πανκινεζική εμβέλεια).

Παπαλεξανδρόπουλος Στυλιανός, 2019, ΕΚΠΑ.